

prikazi–recenzije

Book Reviews–Recensions

Stjepan Špoljarić, *Ruder Bošković u službi diplomacije Dubrovačke Republike. Izdanje u prigodi 230. obljetnice smrti Rudera Josipa Boškovića (1787.–2017.)* / *Ruggiero Boscovich al servizio della diplomazia della Repubblica di Ragusa. Pubblicazione in occasione del 230 anniversario della morte di Ruggiero Giuseppe Boscovich (1787–2017)*. Zagreb: Diplomatska akademija — Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske — Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske — Gimnazija Dubrovnik, 2016, 107 str.

Hrvatski diplomat i predavač na Fakultetu filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu doc. dr. sc. Stjepan Špoljarić autor je ovog dvojezičnog hrvatsko–talijanskog izdanja koje je tiskano prigodom 230. obljetnice smrti znamenitog hrvatskog i europskog znanstvenika, isusovca Rudera Josipa Boškovića. Knjiga je tiskana u sunakladništvu Diplomatske akademije Ministarstva vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske, Ministarstva znanosti i obrazovanja i Gimnazije Dubrovnik. Ovo izdanje zapravo predstavlja proširenu i dopunjenu verziju prethodnih dvojezičnih (hrvatsko–francuskog i hrvatsko–engleskog) izdanja iz 2011. godine, koja su nastala prigodom proslave 300. obljetnice Boškovićeve rođenja.

Prilagodavajući izdanje obljetnici Boškovićeve smrti, autor je u knjigu prikladno uvrstio ilustracije Meštrovićeve spomenika Boškoviću u milan-

skom parku Indro Montanelli (str. 81), koji je otkriven 13. veljače ove godine na dan Boškovićeve smrti, i pročelja crkve Santa Maria Podone (str. 77), gdje je Bošković sahranjen, a na kojoj je 25. lipnja ove godine o tome postavljena i spomen–ploča. Ta dva nova i trajna obilježja postavljena su zahvaljujući inicijativi Ive Pavić, generalne konzulice Republike Hrvatske u Milanu. Povežemo li ta obilježja s velikom obljetnicom iz 2011. godine, možemo sa zadovoljstvom konstatirati da je hrvatska diplomacija u Boškoviću prepoznala velikana naše bogate znanstvene i kulturne baštine preko kojega može efektno i u ozračju suradnje predstavljati Hrvatsku u svijetu.

Doista, pogledamo li sadržaj knjige, možemo uočiti dvije konstante u Boškovićevo životu. Prije svega, Bošković je cijelog života vjeran Družbi Isusovoj i rodnomu Dubrovniku, za kojega je spreman u svakom trenutku djelovati kao diplomat u zaštiti njegovih vanjsko-političkih interesa. Nadalje, Boškoviću takvu djelatnost omogućava pripadnost Družbi Isusovoj i njegov znanstveni rad, što mu otvara vrata utjecajnim političkim, vjerskim i znanstvenim krugovima diljem Europe. Povežemo li te dvije konstante, možemo reći kako je Bošković bio Europljanin vjeran svojemu zavičajnomu i vjerskomu identitetu.

Upravo kako bi naglasio europsku dimenziju Boškovićevo života, autor u ovom izdanju uvrštava i ilustracije: Papinskog sveučilišta Gregoriana u Rimu, sa spomen–pločom koja je njemu u čast postavljena 2011. godine od strane Republike Hrvatske i Družbe Isusove (str. 38); glavnog ulaza u zgradu starog isusovačkog Sveučilišta u Beču (str. 39), gdje je bečki Tehnički muzej 1952. spomen–pločom obilježio činjenicu da je u tadašnjoj habsburškoj prijestolnici slavni Dubrovčanin napisao svoje glavno djelo *Philosophiae naturalis theoria*; kuće u kojoj je boravio u Parizu od

1775. do 1777. (str. 72), s prigodnom spomen-pločom postavljenom 1997. godine; šetališta u Parizu (str. 73) koje prema njemu nosi ime od 2013. godine.

Od novih ilustracija u izdanju, osobito je vrijedna preslika izvoda iz Knjige umrlih crkve Santa Maria Podone (str. 76) od 15. veljače 1787. godine, u kojoj su zapisani podatci o Boškovićevoj smrti, misi zadušnici i sahrani. Tekst tog zapisa autor donosi u bilješci 85 (str. 89).

Na kraju ovog kratkog prikaza, kojemu je bila namjera ukazati samo na nove elemente, jer je u *Obnovljenom životu* 2011. već objavljena recenzija prethodnih izdanja (autor Antonio Kolar, Vol. 66, 2), želio bih preporučiti ovu knjigu kako bi se šira javnost upoznala s Boškovićevim osjećajnim svijetom i svijetom njegovih vrijednosti koje ne susrećemo u njegovim tiskanim djelima, nego u bogatoj korespondenciji, temeljem koje je knjiga nastala, a koja još uvijek nije objavljena te predstavlja neiscrpno vrelo daljnjeg istraživanja o tom našem velikanu.

Ivan Šestak

Romana Horvat (ur.), *Tridentska baština: katolička obnova i konfesionalizacija u hrvatskim zemljama*. Zagreb: Matica Hrvatska, 2016, 526 str.

Pod pokroviteljstvom Hrvatske biskupske konferencije održan je 6. i 7. prosinca 2013. znanstveni skup koji je okupio domaće znanstvenike s visokih institucija u Republici Hrvatskoj. Kao rezultat znanstvenog simpozija nastala je knjiga *Tridentska baština: katolička obnova i konfesionalizacija u hrvatskim zemljama*, u kojoj se nalaze izvorni znanstveni i pregledni radovi nastali kao plod simpozija. U uvodnom predgovoru dva autora daju sažeti prikaz tematskih cjelina. Kroz šest tematskih cjelina znanstvenici različitih područ-

ja humanističkih i društvenih znanosti izlažu studije objašnjavajući utjecaj Koncila u Tridentu na mnogobrojne sfere europske kulture.

Uvodna tematska cjelina *Tridentski koncil i vjerska reforma* sastoji se od četiri članka. U članku *Tridentski sabor — Koncil među Koncilima* Ivica Musa započinje s prijelomnom točkom koju naziva *communio*. Smatra da je Koncil povijesna točka definirana kroz ranija razdoblja, napose kroz razdoblje prvih koncila. Spominje podatke o trajanju, broju sudionika, regionalnoj zastupljenosti saborskih otaca, sekularnoj i crkvenoj nazočnosti i organizaciji Koncila. Autor smatra da je realizacija Tridentskog koncila prvenstveno rad na dogmatskom području za Crkvu. Autor Ante Crnčević u članku *Concilium Tridentinum i liturgijska reforma* ukazuje na povezanost između Tridentskog koncila i liturgijske reforme. Prikazuje liturgijska nastojanja prije Tridentskog koncila i obnovu liturgije koja se provodila poslije. Uvodnim objašnjenjem tumači „restauraciju“ koja se dogodila Tridentskim koncilom. Smatra da se Koncilom dogodio preokret koji je kasnije dao zamah katoličkoj egzistenciji i prisutnosti u svijetu. U članku Nataše Štefanec tema je pitanje vjerske politike u Habsburškoj Monarhiji, točnije u Srednjoj Europi od prve polovice 16. do prve polovice 17. stoljeća. U prvom dijelu rada analizira odnos između protestantskih staleža i vladara u područjima gdje je to bila prevladavajuća religija. U drugom dijelu opisuje odnos između Habsburgovaca i staleža u katoličkim zemljama gdje su vladali. Također, opisuje kako je taj odnos utjecao na hrvatsko-slavonske staleže. Teolog Ivan Karlič prikazuje odnos između Crkve u Hrvata i teologije nakon Tridentskog koncila. Autor dijeli članak na pet teoloških grana dajući dublji pogled na razvoj teološke misli nakon Koncila u partikularnoj crkvi. Grane na koje je podijelio članak

su sljedeće: prevodenje i priređivanje liturgijskih knjiga i leksikona, teološko pomirenje kršćanskog Istoka i Zapada, teologija kršćanskog jedinstva i dijaloga, Mariologija i Eshatologija.

Sljedeća tematska cjelina je *Politika i Crkva*, koja se sastoji od pet članaka. U preglednom radu Ivana Jukić bavi se međusobnim odnosom vjerske politike plemstva u hrvatskom saboru od 1604. do 1687. godine. Pokušava dati prikaz granice političke lojalnosti i pokušaja reformacije, te granice političkog autoriteta i uspjeh konfesionalizacije. Smatra da su katolička vjera i institucije promicane kao mjesto upitnog, ali neizbježnog političkog kompromisa različitih autora — Crkve, Monarhije i Kraljevstva. Zlatko Kudelić u članku analizira položaj i odnos između Habsburške Monarhije, Katoličke crkve, hrvatskih staleža i krajiških vojnih struktura s pravoslavnim stanovništvom na području Vojne krajine. Povjesničari Daniel Pataft i Slavko Slišković u članku iznose primjer dijecezanske sinode u razdoblju provođenja posttridentske obnove. Iznose pregled sinoda u prvih pedeset godina nakon Tridentskog sabora kao uvod u članak. Središnji dio rada zauzimaju dvije teme: prva se odnosi na doktrinarne zaključke Tridentskog sabor, a druga je posvećena disciplinskim zaključcima Tridentskog sabora na hrvatskim dijecezanskim saborima. Tema je članka Ive Mandić život i djelo crkvenog velikodostojnika Jurja Draškovića. Bavi se okolnostima Draškovićeva odlaska u Trident i sudjelovanja na Koncilu te zatim djelovanjem Jurja Draškovića kao zagrebačkog biskupa. Djelovanje Jurja Draškovića kao biskupa podijeljeno je na više sfera: sinode, zakonski okviri o katoličanstvu, discipliniranje pripadanja drugih vjerskih zajednica, provođenje tridentske obrazovne politike, propaganda i sprječavanje protupropagande te stvaranje zagrebačkog kulturnog kruga. Marko

Jerković kao temu članka uzima posttridentsku obnovu i zagrebački kaptol u prvoj polovici 17. stoljeća. U članku se zaključuje kako je upravo zagrebački kaptol napravio veliku ulogu o neovisnosti o drugim centrima crkvene hijerarhije izvan Hrvatske. Argumenti za to su odbacivanje reforme unutarnje organizacije Kaptola i zadržavanje zasebnog liturgijskog obreda.

Treća tematska cjelina *Centar i periferija* sastoji se od pet članaka. Jadranka Nekić bavi se obnovom crkvene discipline, vjerskog života i preustroja Rimske kurije. Istražujući rimske arhivske građe Congregazione vescovi e regolari daje uvid u njezine početke te se prikazuje pregled preustroja Rimske kurije. Relja Seferović u članku se bavi odnosom između Crkve i države na području Dubrovačke Republike. Točnije, kako je propovjedništvo u dubrovačkoj katedrali utjecalo na život Dubrovčana. U propovijedima se vidi odnos prema državi, ali također prema teološkim kretanjima kojima je bio zahvaćen kler u Dubrovniku. Dubravka Božić Bogović bavi se problemom (re)organizacije crkvenih struktura u istočnoj Hrvatskoj nakon oslobođenja od osmanske vlasti i kako su odredbe Tridentskog koncila utjecale na organizaciju redovite hijerarhije. Analizira kako se ostvaruje te odredbe na život vjernika i klera na oslobođenom prostoru o određenom vremenskom, kulturološkom i povijesnom procesu. Pavao Knezović predočava odnos između katoličke obnove i franjevaca Bosne Srebrene. Autor ističe povijesne okolnosti u kojima je djelovao franjevački red, probleme u pastoralnom pristupu i pokušaj prevodenja određene literature na pokrajinski jezik radi lakšeg upoznavanja vjerskog sadržaja. Robert Holjevac ističe odnos između Tridentskog koncila te Marka Antuna De Dominisa i Paola Sarpija, njihova pristupa obnovi Crkve te razli-

čitih pristupa samomu stanju Crkve nakon Tridentskog koncila.

U četvrtoj tematskoj cjelini tema su *Mediji i prakse* prikazane u šest članaka. Isusovac Antun Trstenjak kao temu rada uzeo je hrvatski katekizam u razdoblju Tridentske obnove tijekom 16. stoljeća. Daje povijesni uvod, razloge nastanka katekizma te nastanak katekizma u regionalnim dijelovima Hrvatske na tadašnjim dijalektima. Franjevac Emanuel Hoško u preglednom radu bavi se likom Abrahama Zelenića, posebno se osvrćući na djelo *Zrcalo duše*. Riječ je o proznom tekstu koji sadržava veći broj nabožnih pjesama. Autor daje prikaz i svrhu djela, a to je prije svega bilo duhovno bogoslovlje i odgoj franjevacu u duhu tadašnjeg vremena. Djelo daje prikaz razmišljanja tadašnjeg vremena s obzirom na franjevačku duhovnost tijekom 17. stoljeća. Mirjana Repanić Braun predočava likovnu baštinu sjeverne Hrvatske u poslijetridentskom vremenu, baveći se grafičkim i likovnim predlošcima. U znanstvenom radu predočuje različita djela koja su nastala radi potreba Crkve, ali također određeni povijesni prikaz događaja tog vremena i smjera razvoja umjetnosti. Ivana Prijatelj Pavičić istražuje Splitski slučaj obnove kulta titulara dalmatinskih gradova u razdoblju Tridentske obnove. Istražuje sliku svetaca Domnija i Domniona iz kora splitske katedrale, koju je naslikao slikar Pietro Ferrari, a mecena je bio Stefano Cosmi. Sanja Cvetnić kao središnju temu rada predstavila je vizualne egzegeze o sakramentu pokore i posljednje pomasti koje su prikazane mnogo puta u ikonografiji. Također, u ovom radu prikazuje se odgovor Katoličke crkve kroz umjetnost na teze prigovora koje joj je uputio Martin Luther. Isusovac Marijan Steiner u preglednom radu piše o odnosu između barokne glazbe i Hrvata u svjetlu obnove kojom je Crkva bila zahvaćena nakon

Tridentskog koncila. Ističe se utjecaj Crkve na razvoj barokne glazbe u Hrvata te utjecaj koji je redovništvo, napose u kasnijim razdobljima, imalo u svojim školama zbog razvijenog odnosa prema glazbi.

Peta tematska cjelina *Umjetnost i propaganda* sastoji se od pet članaka. Akademik Stjepan Damjanović u preglednom radu piše o hrvatskoj glagoljaškoj kulturi nakon Tridentskoga koncila. Uzima povijesni kontekst u kojem se nalazila lokalna Crkva, odnos prema ukrajinizaciji Crkve, lokalni pogled crkvene hijerarhije na glagoljaše. Autor svoje zaključke podupire dajući kratak pregled tekstova koji su obilježili glagoljsku kulturu nakon Tridentskog sabora. Lahorka Plejić Pole u članku o isusovcu Bartolu Kašiću bavi se razdobljem posttridentske prozne hagiografije, životopisima svetaca koje je autor napisao. Spominje tri djela: *Perivoj od djevtva*, *Život Sv. Ignacija skraćeni* i *Život Svetog Fračeska Saverije*, u kojima ističe koju su važnost imale za hrvatsku hagiografiju u vremenu poslije Koncila. Leo Rafolt bavi se isusovačkim kazalištem i dramama na području Dubrovnika. Analizira izgubljene i sačuvane dubrovačke isusovačke tragedije različitih autora. Najpoznatiji autori kazališnih predstava koji se spominju u preglednom radu su Bartol Kašić, Ivan Gućetić ml. i Josip Betondić. U radu postoji prikaz drama različitih autora analizirajući ih iz više konteksta. Povjesničari Zrinka Blažević i Daniel Premerl autori su znanstvenog članka o reformnokatoličkoj mitopoetici bana Tome Erdödyja. Rad se sastoji od opisa i značenja lika Tome Erdödyja u historiografiji i umjetnosti, a temelji se zapravo na interdisciplinarnom pristupu u kojem spaja različite znanosti objašnjavajući značenje Tome Erdödyja u kulturi Hrvata. Bibličar Stanko Jambreč bavi se problemom prijevoda Biblije na hrvatski jezik

i hrvatske protestantske knjige tijekom i nakon Tridentskog koncila. U prvom dijelu bavi se utjecajem prevodenja dijela Biblije na hrvatski jezik. U drugom dijelu bavi se *Popisom zabranjenih knjiga (Index Librorum Prohibitorum)*, opisuje odnos protureformacije prema protestantskim prijevodima tekstova Svetog pisma, autorima i čitateljima.

Završna tematska cjelina *Obrazovna formacija i socijalno discipliniranje* sastoji se od pet različitih članaka. Isusovac Ivan Macan piše o poslijetridentskoj obnovi školstva u sklopu Družbe Isusove. Autor opisuje povijesni kontekst školstva u razdoblju 16. stoljeća te nastanak plana odgoja i obrazovanja mladeži u Družbi Isusovoj pod nazivom *Ratio et institutio studiorum*. Teodora Shek Brnardić bavi se osnivanjem zagrebačkog Kolegija u kontekstu Koncila u Tridentu. U članku se ističu ključni zaključci Koncila kao obrazovanje klera, evangelizacija i kateheza. Postavlja tezu da zbog nedostatka klera isusovci dolaze u Zagreb. U izvornom znanstvenom radu Marija Mogorović Crljenko bavi se utjecajem Tridentskog koncila na bračni život u Istri tijekom 17. stoljeća. Rad se osvrće na pitanja sklapanja braka, otmice žena, konkubinata, rastava i poništenja brakova, o čemu se raspravljalo na Koncilu u Tridentu. Maja Rupnik Matasović u članku piše o iskorjenjivanju praznovjerja u Hrvatskoj tijekom 18 stoljeća koristeći svjedočanstva i dokumente crkvenih službenika. Pomoću dokumenata raznih vizitacija i zapisa prikazano je stanje stanovništva Hrvatske tijekom 18. stoljeća. U članku *Hrvatska antroponimija poslije Tridentskog Koncila* Andela Franić bavi se utjecajem Koncila u Tridentu na antroponimiju u hrvatskom društvu. Upravo se odlukom Koncila rade knjige krštenih, što je ujedno bio popis stanovništva. No pojavom antroponimije dolazi do masovne pojave prezimena te je učestala

upotreba svetačkih imena. Također, u članku se spominje velik utjecaj upotrebe svetačkih imena do današnjih dana u hrvatskom društvu.

U knjizi *Tridentska baština* imamo veliki broj znanstvenih članaka na temu Koncila u Tridentu. U šest tematskih cjelina ujedinjena su područja koja nisu bila dovoljno istražena, a simpozijem je pokazano kako je Koncil u Tridentu ostavio veliki trag u Hrvatskoj u svim sferama kulturnog, političkog i vjerskog života.

Ivan Božić

S. Marija od Presvetoga Srca Anka Petričević, *Sjaj svjetlosti*, Split: Samostan sv. Klare, 2016, 656 str.

Anka Petričević, časna sestra poznatija pod redovničkim imenom Marija od Presvetoga Srca, rođena je 2. siječnja 1930. u Lovreću u Imotskoj krajini. Kao redovnica klarisa živi u Samostanu sv. Klare u Splitu. Dobitnica je odlikovanja Danice hrvatske s likom Marka Marulića za izuzetan doprinos kulturi te mnogobrojnih nagrada za književno stvaralaštvo. U predgovoru ove knjige saznajemo da je autorica prethodno već objavila oko 70 vlastitih autorskih knjiga. Sestra Marija od Presvetoga Srca posvećena je pisanoj riječi usmjerenoj Gospodinu i o Gospodinu, bilo kao urednica djela drugih autora, bilo kao samostalna vrijedna književnica i esejistica.

U *Predgovoru* (str. 5–6) autorica objašnjava okolnosti nastanka knjige, koje su povezane s bibliotekom Symposium, unutar koje je kao urednica objelodanila niz djela koja daju „presjek kroz patristiku, skolastiku i moderno — sadašnje vrijeme“. Slijedi *Uvodna riječ uz pokretanje biblioteke „Symposion“* (str. 7–9), koja je izvorno objavljena još davne 1975. godine.

Knjiga *Sjaj svjetlosti* sadržava sve eseje i studije koje je s. Marija od Presvetoga Srca prethodno objavila uz izdanja u ediciji Symposion, koju uređuje od 1975. godine. Ova 113. knjiga niza Symposion donosi pogovore objavljene u 72 knjige drugih autora u istoj biblioteci o razdoblju od 1975. do 2016. godine.

Budući da je riječ o više od tri desetljeća predanog priređivačkog i autorskog rada sestre Marije od Presvetoga Srca, koja nas je zadužila podastrijevši nam uvid u vrijedna asketsko–mistična djela i njihova tumačenja, smatramo važnim navesti sve pogovore uz pojedina zdanja u biblioteci Symposion, koji su objedinjeno objavljeni u knjizi *Sjaj svjetlosti*:

Uz izdanja Ivana od Križa *Tamna noć* (1976., 1983., 1997., 2012.), *Živi plamen ljubavi* (1977., 1997., 2011.), *Duhovni spjev* (1977., 1997., 2010.), *Kračići spisi* (1978., 1997.) i *Uspón na goru Karmel* (1978., 1997.) objavljeni su pogovorima: *Ivan od Križa u svjetlu svoga djela* (str. 10–17); *Ivan od Križa u sjaju i zanosu svoga "Duhovnog spjeva"* (str. 18–23); *Ivan od Križa u "Živom plamenu ljubavi"* (str. 24–28); *Ivan od Križa — raspjevana misaonost i mistika* (str. 29–38); *Ivan od Križa — Uspón mističnim vrhuncima* (str. 39–50). Uz izdanja Thomasa Mertona *Nove sjemenke kontemplacije* (1978., 1986., 1997.), *Nitko nije otok* (1979., 1997.) i *Život u Bogu* (1998.) objavljeni su pogovori *Ljepota duhovnog uzdignuća* (str. 51–56), *Tajanstveni izvori Ljubavi* (str. 57–66) i *Put do sličnosti s Bogom* (str. 495–497). Uz knjigu Tome Čelanskog *Životopis sv. Klare* (1979., 1991., 2001.) objavljen je pogovor *Sjajno zrcalo Crkve i Svijeta* (str. 67–77). Uz sabrana djela Grigniona Montfortskog (1980.) ide pogovor *Otajstvo križa sjaji se...* (str. 78–90). Uz djela sv. Bonaventure *Pismo sestrama* (1980.), *Tri puta* (1986.) i *Stablo života* (1994.) objavljeni su pogovori *Mistik Ljubavi* (str. 91–98), *Put k Ljubavi* (str. 291–298)

i *Život u svjetlosti* (str. 431–437). Uz knjige Anđele Sorazu *Čarobnost mističkog života* (1980.) i *Duhovni život* (1985.) objavljeni su pogovori *Mistika vječne ljubavi* (str. 99–106) i *Božanski izvor ljubavi* (str. 251–266). Uz knjigu *Životvorni dragulj duhovnog života (O otajstvu Euharistije)* (1981.) objavljen je pogovor *Otajstvo Ljubavi* (str. 107–120). Uz knjigu sv. Tome Akvinskog *Stožeri kršćanske vjere* (1981.) objavljen je pogovor *Tomina riječ o apsolutnoj Istini i Ljubavi* (str. 121–133). Uz djelo bl. Anđele Folinjske *Knjiga iskustva pravih vjernika* (1982.) objavljen je pogovor *Mistika kršćanske ljubavi* (str. 134–146). Uz knjigu sv. Grgura Niškog *Spis o djevičanstvu* (1982.) objavljen je pogovor *Mistika djevičanskog života* (str. 147–163). Uz knjigu Jeronima Jaegena *Mistični život milosti* (1983.) objavljen je pogovor *Mistika Ljubavi* (str. 164–184). Uz izdanja sv. Bernarda *O Mariji* (1984.), *Stupnjevi poniznosti i oholosti* (2006.) i *Božanska ljubav* (2007.) objavljeni su pogovori *Marija — Bernardov bijeli ideal* (str. 185–210), *U službi vječne Riječi* (str. 555–560) i *Duh zahvaćen Vječnom Ljubavlju* (str. 573–577). Uz knjigu Gerde Walther *Fenomenologija mistike* (1985.) objavljen je pogovor *Osvjetljenje mističnih fenomena* (str. 211–238). Uz knjigu Klare Fietz *Duhovni dnevnik* (1985.) objavljen je pogovor *Dnevnik jedne duše* (str. 239–250). Uz Origenovo djelo *Počela* (1985.) objavljen je pogovor *Izvori ljubavi i života* (str. 267–290). Uz zbornik radova *Gle ovo Srce* (1986.) objavljen je pogovor *Božansko Srce — žarište i krasota svemira* (str. 299–313). U njemu detaljnije prikazuje sve objavljene radove o Srcu Isusovu i objašnjava teološke temelje štovanja Srca Isusova. Uz knjigu bl. Charlesa de Foucaulda *Pisma i zapisi* (1987.) objavljen je pogovor *Mučnik Ljubavi* (str. 314–324). Uz knjige sv. Katarine Sijenske *Dijalog božanske providnosti* (1988.,

2006., 2015.), *Pisma* (1996.) i *Molitve i vapaji Trojstvenome Biću* (1999.) objavljeni su pogovori *Katarina Sijenska u svome vremenu i u svome djelu — Dijalogu* (str. 325–338), *Putokaz prema Prvoj Istini — Prvoj Ljubavi* (str. 474–481) i *Žrtva pomirnica za Crkvu i svijet* (str. 503–506). Uz knjige Lorenza Salesa *Velika ljubav Bogu* (1988.) i *Srce Isusovo govori svijetu* (1998., 2010.) objavljeni su pogovori *Ljubav — smisao i cilj* (str. 339–343) i *Hostija i glasnica Božjega milosrda i ljubavi* (str. 492–494). Uz knjigu *Spisi sv. Franje i sv. Klare* (1988., 1991., 2001.) objavljen je pogovor *Odrazi sjaja: Franjo i Klara u svome vremenu i u svojim djelima* (str. 344–361). Uz knjigu Renéa Laurentina *S Marijom u Došašću prema trećem tisućljeću* (1990.) objavljen je pogovor *Marija u vječnom planu Ljubavi* (str. 362–372). Uz *Autobiografiju* sv. Margarete M. Alacoque (1990.) objavljen je pogovor *Objava ljubavi Božanskoga Srca* (str. 373–184). Uz hrvatski prijevod knjige Jaroslava Nemeca *Janja Praška* (1991.) objavljen je pogovor *Janja — zaručnica i mučenica neokalanog Janjeta* (str. 384–389). Uz knjigu sv. Teodora Studita *Pismo monahinja* (1991.) objavljen je pogovor *Svjedočanstvo za živoga Boga* (str. 390–397). Uz knjigu Piera Bargellinija *Cvjetići sv. Klare* (1992., 2008.) objavljen je pogovor *Duhovni lik svete Klare prema „Cvjetićima“* (str. 398–409). Uz knjigu *Sv. Franjo svojim kćerima: Oporuka* (1992.) objavljen je kratak predgovor (str. 410–411). Uz knjigu bl. Rajmunda iz Kapue *Život sv. Katarine Sijenske* (1992.) objavljen je pogovor *Katarinin duhovni lik u svjetlu djela oca Rajmunda iz Kapue: „Život Katarine Sijenske“* (str. 412–420). Uz izdanje sv. Ivana Pavla II. *Žed za Raspetim: Pismo Ivana Pavla II. Klarisama* (1994.) objavljen je pogovor *Žed za Raspetim: Spomenik ljubavi za Klarin jubilej* (str. 421–430). Uz knjige Marijana Dominika Kovača *U ozračju svete Klare* (1995.),

Sv. Antun Padovanski (1995.), *Tri slavne klarice* (1996.) i *Sv. Elizabeta Tirinška* (1998.) objavljeni su pogovori *Dionica moći apsolutnoga* (str. 438–440), *Navjestaitelj i svjedok Riječi — Ljubavi* (str. 445–448), *Na svijećnjaku sv. Crkve* (str. 465–466) i *Bila je Ljubav i milosrde* (str. 489–491). Uz knjigu Eduarda Luinija *Sv. Antun Padovanski* (1995.) objavljen je pogovor *Da izgradimo u sebi sveti Jeruzalem* (str. 441–444). Uz treće izdanje tekstova vidjelice Margarite *Poruka milosrdne Ljubavi* (1995.) objavljen je pogovor *Zrake sjaja iz izvora Ljubavi: uz 3. prošireno izdanje II. dijela Poruke* (str. 449–451), uz ponovljeno izdanje (2010.) objavljen je tekst *Poruke ljubavi preko Margarite* (str. 603–606), a treći je dio *Poruke milosrdne ljubavi* objavljen 2016. kao zadnji u nizu biblioteke Symposion te također sadžava pogovor koji je prenijet u ovu knjigu (str. 624–628). Uz zbirku pjesama Ive Grgureva *Svemirski mirisi* (1995.) objavljen je pogovor u kojem sestra Marija od Presvetoga Srca prepoznaje Grgurevu veliku unutarnju snagu prožetu Kristovom ljubavi (str. 452–460). Uz knjigu bl. Baptista Varana *Duhovni život* (1995.) objavljen je pogovor *Da uzljubimo Ljubav* (str. 461–464). Uz knjigu Tome Morea *Kristova žalost* (1996.) objavljen je pogovor *S Kristom u mucu* (str. 467–473). Uz knjigu sestre Agneze od Presvete Euharistije *Božanska Ljubav* (1997.) objavljen je pogovor *Krasota božanskoga lika uz spise sestre Agneze* (str. 482–485). Uz knjige Diva Barsottija *Ovo je moja oporuka* (1997.), *Majka među nama* (1999.) i *Bog Abrahamov* (2012.) objavljeni su pogovori *Svjedok žive Kristove nazočnosti* (str. 486–488), *Poruke nade i spasenja* (str. 507–510) i *U svjetlu Barsottijeve knjige: „Bog Abrahamov“* (str. 608–614). Uz knjigu Ferdinanda Holdböcka *Božja svjetlost Sjevera* (1999.) objavljen je pogovor *Objaviteljica Božjega milosrda i ljubavi* (str. 498–502). Uz dvosveščano

izdanje Veronike Giuliani *Dnevnik: Iskustvo i mistična nauka* (2000.) objavljen je tekst *Veronikin „Dnevnik“ — mistika raspete Ljubavi* (str. 511–515). Uz izdanje sv. Atanazija *Život sv. Sinkletike* (2001.) objavljen je pogovor *Uz Atanaziјеvo djelo: „Život sv. Sinkletike“* (str. 516–520). Uz izdanje sv. Ambrozija *Spisi o djevičanstvu* (2001.) objavljen je pogovor *Otajstvo djevičanstva* (str. 521–526). Uz izdanje sv. Katarine Bolonjske *Sedam duhovnih oružja* (2002.) objavljen je pogovor *Očitovanje slave Božje u životu i djelu sv. Katarine Bolonjske* (str. 527.–530). Uz knjigu bl. Marije od Utjelovljenja *Svjedočanstvo* (2002.) objavljen je pogovor *Mistika ljubavi u „Svjedočanstvu“ blažene Marije od Utjelovljenja* (str. 531–541). Uz knjigu sv. Ivana Marije Vianneya *Bog nas ljubi* (2002.) objavljen je pogovor *U ozračju duha arškog župnika* (str. 542–548). Uz knjigu Atanazija Matanića *Na izvoru franjevačke duhovnosti* (2003.) objavljen je pogovor *U svjetlu djela „Na izvoru franjevačke duhovnosti“* (str. 549–554). Uz izdanje sv. Jeronima *O vječnom djevičanstvu Marijini* (2006.) objavljen je pogovor *Sva si lijepa, o Marijo...* (str. 561–566). Uz knjigu *Molitve svete Gertrude i Matilde* (2006.) objavljen je pogovor *Molitve ljubavi velikih mistikinja sv. Gertrude i sv. Matilde* (str. 567–572). Uz knjigu Franca Fusara Bassinija *Ta nepodnošljiva Ljubav* (2007.) objavljen je pogovor *Čudesni Božji zahvat* (str. 578–582). Uz knjigu Jutte Meske *Marijihih sedam riječi* (2008.) objavljen je pogovor *Riječi života* (str. 583–588). Uz knjigu Giannija Califana *Blažena M. Celina od Prikazanja* (2009.) objavljen je pogovor *Svetica miomirisa* (str. 589–596). Uz knjigu Karla Rahnera *Sveti sat i spomen na Muku* (2010.) objavljen je pogovor *Karl Rahner u ozračju svoga teološkog — mističnog djela: „Sveta ura i Isusovih sedam riječi na križu“* (str. 597–602). Uz zbirku pjesama Klare Bagarić *Procvjeta-*

la suza (2014.) objavljen je pogovor *U ljepoti božanske milosti* (str. 615–623).

Na kraju knjige, na život i djelo sestre Marije od Presvetoga Srca osvrnuli su se Josip Lucić OFM i Miljenko Buljac. Fra Josip Lucić u *Pogovoru* (str. 631–643) osvrnuo se na pojedinačne autore čija su djela objavljena u biblioteci Symposium i o kojima je pisala i sestra Marija kao njihova urednica. Miljenko Buljac u tekstu *Put k Svjetlosti* (str. 644–646) odaje počast stvaralaštvu sestre Marije te navodi njezina autorska djela u kojima opisuje svoj životni put i poziv — što je od velike važnosti zato što o sestri Mariji od Presvetoga Srca na Internetu nema puno detaljnijih podataka, pa su ti podatci dragocjeni svakomu koga zanima nešto više na tu temu.

Knjiga još sadržava poglavlje *Podaci o autorici* (str. 647–650), u kojem se, osim osnovnih biografskih podataka, donosi iscrpan popis nagrada i objavljenih djela sestre Marije od Presvetoga Srca, razvrstanih u kategorije: zbirke pjesama, poeme, knjige eseja, meditativne molitve, lirske pjesničke proze, autobiografske proze, monografija i fotomonografija, knjiga intervjua, knjiga drama i knjiga recitala. Knjiga je opremljena prikladnim skladnim i diskretnim crtežima Darije Karmeke Kovačević, koja je također likovno uredila naslovnicu knjige s prikazom Isusova lica i gorućega srca. Oni koji poštuju knjige zavreduju da ih se u knjigama poštuje, pa je autorica na kraju zahvalila onima koji su pomogli tiskati ovu knjigu, a to su: Marija Planinić, Branka Zaričić, Stjepan Brčić, Danica Zaić i Ante Đuzel.

Ova knjiga sama je po sebi poticaj na duhovni rast u Ljubavi, ali također otvara vrata u asketsko–mističku misao širokog vremenskog raspona, pa se može jednako preporučiti i onima koji rade na svojoj duhovnoj formaciji i onima koji samo proučavaju to područje.

Ivana Klinčić